

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Hebzucht

1 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met het verband tussen de orde in de samenleving en de menselijke ziel dat er in Plato's ideale staat geen plaats is voor hebzucht: zoals de ziel zich niet moet laten leiden door begeerte, zo wordt de ideale staat geleid met het oog op de gehele samenleving 1
- een argument tegen uitbanning van hebzucht uit de samenleving met Poppers kritiek dat in Plato's ideale staat vrijheid teniet wordt gedaan 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Een ideale staat is volgens Plato als een rechtvaardig persoon waarin alle zielsdelen samen functioneren voor het geheel. Een hebzuchtig mens laat zich leiden door het begerende deel van de ziel in plaats van door de wijsheid van het verstand. Zo moet ook in Plato's ideale staat de leiding in handen zijn van een onbaatzuchtige die de samenleving leidt met het oog op het geheel. Om die reden wil Plato voor de elite het privébezit afschaffen, zodat zij niet haar eigenbelang najaagt 1
- Popper stelt dat alle pogingen om de hemel op aarde te vestigen alleen maar de hel hebben gebracht. Het creëren van een ideale staat en het denken vanuit het geheel leidt tot een totalitair en onderdrukkend systeem waarin voor individuele vrijheid geen ruimte is, en tot een samenleving die zichzelf niet meer kan verbeteren. Ook het willen uitbannen van hebzucht is, zelfs vanuit de beste bedoelingen, een ingreep in de vrijheid van mensen om hun leven naar eigen inzicht te leiden en zal dus ook tot totalitarisme kunnen leiden 1

2 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van het onderscheid tussen ethische deugden, die horen bij het strevende deel en dianoëtische deugden, die horen bij het denkende deel van de mens 1
- een uitleg met het voorbeeld van hebzucht dat ethische deugden dianoëtische deugden vooronderstellen: om hebzucht te vermijden moeten de ethische deugden gericht zijn op een midden zoals dat door een verstandig mens bepaald wordt 1
- een uitleg met het voorbeeld van hebzucht dat dianoëtische deugden ethische deugden vooronderstellen: het verstand wordt in het vermijden van hebzucht alleen maar op de juiste manier in de praktijk gebracht dankzij de ethische deugden 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Onder ‘ethische deugden’ rekent Aristoteles de deugden van het strevende deel van de ziel, zoals moed, gematigdheid en kalmte. De dianoëtische deugden zijn de deugden van het denkende deel van de ziel, zoals bedachtzaamheid en wijsheid 1
- Volgens Aristoteles vooronderstellen de ethische en dianoëtische deugden elkaar. De ethische deugden moeten gericht zijn op een midden zoals dat door een verstandig mens bepaald wordt. Wanneer je hebzuchtig bent speelt je verlangen een te grote rol, want het juiste midden is gematigdheid. Maar om dat midden te bepalen heb je een dianoëtische deugd als bedachtzaamheid nodig 1
- Tegelijkertijd wordt het verstand alleen maar op de juiste manier in de praktijk gebracht door de ethische deugden. Om bedachtzaamheid als juiste midden in de praktijk te brengen is de ethische deugd gematigdheid nodig. Zo zie je dat in het vermijden van hebzucht beide soorten deugden elkaar vooronderstellen 1

3 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met een voorbeeld uit tekst 1 dat iemand met een hoge score op de hebzucht-schaal geen ‘ware vriendschap met zichzelf’ kan hebben, omdat hebzucht een vorm van destructiviteit / innerlijke strijdigheid is.

voorbeeld van een goed antwoord:

‘Ware vriendschap met zichzelf’ betekent volgens Aristoteles dat je niet ten prooi valt aan destructieve of tegenstrijdige verlangens. Iemand met een hoge score op de hebzucht-schaal geeft aan altijd meer te willen of nooit helemaal tevreden te zijn. Geleid door hebzucht wordt hij of zij voortgedreven door een verlangen dat nooit vervuld kan raken. Dit leidt tot onmatig gedrag dat schadelijk is voor jezelf. Bovendien is er een innerlijke tegenstrijdigheid tussen onvervuldheid en een verlangen naar vervulling. Elke bevrediging van dit verlangen is van korte duur en jaagt het verlangen alleen maar meer aan. Deze voortdurende onrust is een gebrek aan harmonie en daarom kan zo iemand geen ware vriend van zichzelf zijn.

4 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argument voor de stelling dat hebzucht een positief effect heeft op de samenleving, met tekst 2 en de neo-klassieke opvatting dat hebzucht een aanjager is van economische ontwikkeling.

voorbeeld van een goed antwoord:

Je kunt met de neo-klassieke (economische) opvatting beweren dat hebzucht goed is voor de samenleving als geheel. Je ziet in tekst 2 dat hebzuchtige mensen vaker kiezen voor werk waarin ze met bonussen meer kunnen verdienen. Dit is voor hen een prikkel om extra hard te werken. Dat komt de welvaart van de gehele samenleving ook ten goede.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argumentatie met tekst 2 voor of tegen MacIntyres pleidooi voor een actualisering van het deugdbegrip.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens MacIntyre leven we in een ‘morele ijstijd’ doordat de basis van moraal voor de moderne mens alleen nog in zijn subjectieve gevoel ligt. MacIntyre pleit voor meer aandacht voor de deugden die mensen in samenwerking binnen praktijken ontwikkelen. Zoals uit tekst 2 blijkt hebben de hebberige mensen minder problemen met corruptie in de vorm van steekpenningen dan niet-hebberige mensen. Daar bestaat in de samenleving geen tegenwicht tegen. Ik ben het met MacIntyre eens dat dit soort immoreel gedrag verminderd moet worden door gezamenlijk gericht te zijn op het ontwikkelen van deugden.

of

- MacIntyres pleidooi voor een actualisering van het deugdbegrip is in mijn ogen overbodig, omdat er helemaal geen probleem is dat opgelost hoeft te worden. Zoals tekst 2 aangeeft kiezen mensen zelf het beroep dat bij hen past. Wil je veel geld verdienen? Word makelaar. Ben je maatschappelijk betrokken? Word kleuterjuf. Die diversiteit en vrijheid hebben geleid tot een zeer welvarende economie waarin iedereen die een beetje gezonde ambitie heeft iets van zijn of haar leven kan maken. Wat maakt het nou uit dat de een meer gericht is op geld verdienen dan de ander? En als mensen in hun inhaligheid over de schreef gaan met steekpenningen en zo, dan is er gewoon de wet waarmee dat bestraft kan worden.

6 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat mensen die zich bij hun beroepskeuze niet laten leiden door hebzucht zich volgens Bentham wel laten leiden door het nutsprincipe omdat elk gedrag wordt bepaald door het najagen van genot, maar dat hoeft niet het streven naar rijkdom te zijn 1
- een uitleg van Kants kritiek op het nutsprincipe dat iemand die zich laat leiden door zijn verlangen naar genot niet vrij is met Kants opvatting dat de goede wil het enige is wat waarlijk goed is 1
- een uitleg van Kants kritiek op het nutsprincipe dat iemand die zich laat leiden door zijn verlangen naar genot niet vrij is met een voorbeeld uit tekst 2 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Bentham heeft de natuur de mensheid geplaatst onder twee soevereine meesters: pijn en plezier. Deze bepalen zowel wat we moeten doen als wat we zullen doen. Hebzucht naar rijkdom is een manier om genot te krijgen, maar dat kan ook op andere manieren. Iemand die bijvoorbeeld genot uit sociaal contact haalt, zal eerder een beroep kiezen waarin hij of zij heel veel sociaal contact heeft en zal minder letten op het salaris. Zo iemand wordt misschien wel leerkracht. Maar ook die persoon laat zich volgens Bentham dus net zo goed leiden door het nutsprincipe waarmee we altijd streven naar een vermeerdering van genot 1
- Kants kritiek op het nutsprincipe komt erop neer dat iemand die zich laat leiden door zijn verlangen naar genot niet vrij is. Er is volgens Kant in de wereld niets anders wat we 'goed' noemen dan de goede wil, en de goede wil is de enig mogelijke grond voor autonoom handelen. De morele waarde van een handeling ligt niet in het nut of effect ervan maar in de rede als bepalingsgrond 1
- Dat zie je ook terug in tekst 2. Volgens het onderzoek zijn hebzuchtige mensen vaker jaloers en materialistisch. Dat geeft wel aan dat die mensen meer slaaf zijn van hun verlangens dan dat zij als autonome wezens de rede kiezen als bepalingsgrond van hun handelen 1

7 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met Smiths opvatting van de markt welke kritiek kan worden gegeven op Linssens uitleg van eigenbelang bij Smith: omdat mensen in een markt afgestemd moeten zijn op de belangen van anderen om te krijgen wat ze zelf nodig hebben, draait het niet om ongeremd pakken wat je pakken kan.

voorbeeld van een goed antwoord:

Linssen schetst in zijn uitspraak het beeld dat volgens Smith mensen ongebreideld hebzuchtig mogen zijn: 'pakken wat je pakken kan'. In werkelijkheid had Smith een duidelijk idee over de voorwaarde waaronder een markt kan functioneren: mensen moeten zich kunnen inleven in het eigenbelang van anderen. Dat vermogen om je in te leven noemt Smith 'sympathy'. Welbegrepen eigenbelang betekent afgestemd zijn op het belang van anderen.

8 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van wat de paradox van de verwerkelijking van de vrijheid inhoudt: de vrijheid om succes op de markt te realiseren leidt in veel gevallen juist tot onvrijheid 1
- een argumentatie met deze paradox en tekst 4 of het minimalisme een oplossing kan bieden voor de problemen van de prestatie maatschappij 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- De paradox van de verwerkelijking van de vrijheid houdt in dat je in de prestatimaatschappij vrij bent om door eigen verdienste succesvol te zijn, maar doordat je daarbij de concurrentie met anderen aan moet gaan, leidt dat in veel gevallen tot onvrijheid 1
- Ik denk dat het minimalisme een uitweg biedt uit deze paradox. In onze huidige prestatimaatschappij wordt succes vooral opgevat in termen van status en materieel succes. Dat leidt tot een enorme psychische druk op individuen om te presteren en niet te falen. Het minimalisme kan bijdragen aan het oplossen van deze paradox, omdat het daarin niet gaat om hoe rijk je bent, maar om de vraag of je jezelf kunt ontwikkelen, bijvoorbeeld in relaties met anderen. Dat neemt de druk om status en materieel succes te realiseren weg en verlegt de aandacht naar wat jou als individu werkelijk vrij maakt 1

of

- Volgens mij lost het minimalisme deze paradox niet op. In de prestatimaatschappij wordt persoonlijke verdienste gewaardeerd. Aan de andere kant is je persoonlijke succes vaak afhankelijk van externe factoren, terwijl degenen die niet slagen worden gezien als losers. Ik denk niet dat het minimalisme daar een oplossing voor biedt. Het kan juist een nieuw soort druk met zich meebrengen: je moet betekenisvolle ervaringen hebben om mee te tellen, je moet bijzondere reizen maken en bijzondere dingen doen om een succesvol lid van de minimalistische samenleving te zijn. Maar als je geen geld hebt voor bijzondere reizen of simpelweg geen talent om hip en betekenisvol te zijn, dan ben je in de minimalistische prestatimaatschappij nog net zo goed een loser 1

9 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een argumentatie ten aanzien van de opvatting van de minimalisten dat het goede leven gerealiseerd kan worden door op de vrije markt verkregen ervaringen, met:

- een opvatting over de samenhang tussen hebzucht en de vrije markt, en 1
- de dimensie ‘zin’ van het goede leven als het geheel waartoe de mens zich verhoudt om betekenis te geven aan zijn leven 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik ben het oneens met de manier waarop de minimalisten het goede leven proberen in te vullen. Er is natuurlijk niks mis met ‘betekenisvolle ervaringen’, maar zij zijn te negatief over materialistische verlangens. Hebzucht moet je in het juiste perspectief zien: het is een fundamentele drijfveer van mensen om geen genoegen te nemen met hoe het is, maar te verlangen en streven naar iets beters. Omdat de mens zich tot zichzelf-in-de-wereld verhoudt, is hij zich bewust van zijn huidige situatie en wil hij die verbeteren. Hebzucht is dus een manier waarop de dimensie zin tot uitdrukking komt. En met hebzucht komt ook de drang tot initiatief, waar de vrije markt ruimte aan geeft en die die beloont. Een vrije markt zonder individuen die hun eigenbelang nastreven en het beter willen hebben voor zichzelf is dan ook een onzinnige en naïeve gedachte. Juist dankzij hebzucht komen we als mensheid vooruit en realiseren we het goede leven steeds meer

2

of

- Het probleem met de vrije markt is dat hebzucht wordt beloond en aangejaagd. Zoals de minimalisten laten zien zijn we gevangen in ons verlangen naar meer spullen. Ik ben het eens met de minimalisten dat materialisme een armzalige manier is om invulling te geven aan het goede leven; de dimensie ‘zin’ heeft te maken met de betekenis die het leven in zijn geheel heeft en dat geeft wat mij betreft aan dat voor het goede leven ook een gerichtheid op niet-materiële waarden noodzakelijk is. Waarvoor leef je anders? Voor het goede leven is zoveel meer nodig: betekenisvolle relaties met anderen, persoonlijke ontwikkeling door nieuwe ervaringen enzovoort. Dat is maar moeilijk te rijmen met hebzucht. Als je betekenisvolle ervaringen gaat zoeken op de vrije markt, zoals de minimalisten willen, blijf je gevangen in een instrumentele logica van transacties. Ervaringen kopen op de markt maakt ze nog niet per se betekenisvol, eerder oppervlakkig en vrijblijvend. Daarom ben ik het niet eens met de manier waarop de minimalisten het goede leven willen realiseren

2